

По-сетне, тая идея бързо се обхваща и отъ букурещкитѣ българи, които започватъ да работятъ на чело съ покойния Александъръ Хаджи. По това време млади учени българи въ Русия и Франция пишатъ научни трудове, за да запозная западния свѣтъ съ общото — духовно и материално — състояние на българския народъ: Х. Даскаловъ, Сава Вълчевъ, Филаретовъ, Райко Жинзифовъ, които сътрудничатъ въ разни руски научни списания, а Марко Д. Балабановъ обнародва на френски езикъ статии и издава една анонимна брошура въ Парижъ въ защита на българската национална кауза.

По онова време, познатия родолюбецъ Василь Д. Стояновъ (1839—1910), се намиралъ въ Чехско, за да продължи образованието, получено въ родното си село Жеравна и въ Шуменското народно тогава трикласно училище. Презъ 1862 г., Стояновъ, бидейки още ученикъ въ „Старомѣската Академическа гимназия“ въ Прага, се срещналъ за първи пѣтъ съ бележития чехски родолюбецъ и патриотъ Франтишекъ Палацки. Великиятъ чехски ученъ и меценатъ, между другото, разпиталъ обстойно Стоянова за тогавашното положение въ България, за вървежа на църковния въпросъ и за други наши важни, народни работи и му препоръчалъ нѣкои съчинения, писани на чужди езици за България, между които и книгата на бившия австрийски консулъ въ Янина, фонъ Ханъ — за етнографията и географията на македонскитѣ поселения. Това съчинение Палацки заелъ на Стоянова отъ своята домашна библиотека, за да го проучи и има предъ очи за своитѣ студии и тоя важенъ трудъ. Всички тѣзи научни извори на Шафарика, Григоровича, Ами Бое, Хилфердинга, Верковича, братя Миладинови, Режана, Хана и др. освѣтляватъ Стоянова, за да си състави едно високо понятие за бждното значение на Македония и специално на Солунъ за нашата национална кауза; той започналъ да крои важни проекти, въ тѣсна връзка съ бжднитѣ планове за свободата и просвѣтата на цѣлокупното българско отечество.

За тая целъ, той започва да пише и издава, предимно на нѣмски и чехски езици редица статии и отдѣлни бро-

шури, засѣгащи цѣлокупна България — съ особенъ огледъ къмъ Македония, които сж обнародвани презъ годинитѣ 1863—1867 въ първитѣ чехски научни белетристични и политически издания, а най-много въ в. „Národní Listy“.

Покрай това, въ 1863 г. той издава на свои лични разходи, една малка карта на България, дето сж нанесени точнитѣ етнографски граници на цѣлокупнитѣ български земи. Сжщата тая карта посетне е послужила на графа Игнатиева презъ 1878 г., за да очертае—възъ основа на нейнитѣ географски и етнографски данни — границитѣ на велика Санъ-Стефанска България (Гледай изследванията на покойния професоръ Б. Цоневъ: „Споменъ за В. Д. Стояновъ“, Лѣтописъ на българската академия на наукитѣ — 1911, стр. 6).

Едновременно съ това, Стояновъ държи редица сказки, научно-популярни беседи въ разни чехски клубове и други научни дружества на теми, засѣгащи нашата народна кауза. Въ 1867, въ гр. Букурещъ излиза едновременно—на френски и на български — мемоара на „Тайния централенъ български комитетъ“, който си бѣ поставилъ за задача да работи — по лояленъ пѣтъ — за извоюване политически и черковни правдини на цѣлокупна България — подъ върховенството на самия Султанъ. Мемоарътъ е съдържалъ всички искания на българитѣ отъ Султана, за да може да закрепне и да се удържи и неговата империя. По форма и по съдържание, мемоарътъ е билъ редактиранъ много целно и енергично и произвелъ дълбоко впечатление между всички събудени българи. Стояновъ занесълъ мемоара у Д-ръ Ригера, шефа на старо-чехската партия, чели го, обсъждали на дълго съдържанието му, та и двоицата дошли до убеждението, че въ България настѣпватъ важни събития, решаващи—може-би—сждбата на цѣлия източенъ въпросъ. Това убеждение, отъ една страна; съзнанието, че у насъ липсватъ достойни, учени хора, които да могатъ да напѣтватъ и ръководятъ народнитѣ маси къмъ едно трайно, народно самосъзнание, добродетелна и благоденствие, отъ друга, и, най-сетне, обстоятелството, че ние още далече не сме готови за подобна важна, сждбоносна работа и че би се рискувало да пропус-